

Michał Nowicki

Uniwersytet Wrocławski
e-mail: michal.nowicki@uwr.edu.pl

GLOBAL ECONOMIC DISORDER JAKO ALTERNATYWA DLA GLOBAL ECONOMIC GOVERNANCE

GLOBAL ECONOMIC DISORDER AS AN ALTERNATIVE TO GLOBAL ECONOMIC GOVERNANCE

DOI: 10.15611/pn.2017.498.21

Streszczenie: Global economic governance to koncepcja opisu ładu globalnego w ujęciu ekonomicznym. Ten nurt badań nad procesem globalizacji i jego skutkami zyskał dużą popularność pod koniec XX wieku. Jednak wydarzenia ekonomiczne, społeczne i polityczne drugiej dekady XXI wieku podały w wątpliwość sens konstruowania wizji ładu globalnego, polegającego na ponadnarodowej kooperacji głównych aktorów globalnej sceny politycznej i ekonomicznej. Niniejszy artykuł ma na celu nakreślenie alternatywnej wizji rozwoju globalnego ładu ekonomicznego w XXI wieku. Autor określa tę wizję mianem global economic disorder. W pierwszej części artykułu znajduje się krótka charakterystyka idei global governance. Następnie pokazane są zjawiska polityczne, ekonomiczne i społeczne mające wpływ na perspektywę rozwoju tej idei. W części trzeciej, wieńczącej artykuł, zarysowana zostaje istota global economic disorder, przedstawionego jako realna alternatywa dla globalnego rządzenia w gospodarce.

Słowa kluczowe: global governance, ład globalny, globalizacja.

Summary: Global economic governance is an economic approach to the description of new, global order.. This current research on globalization and its effects gain big popularity in the 90's of XX century.. However, economic, social and political goings-on, which took place in the second decade of the XXIst century, has questioned the point of constructing a vision of global order depending on the transnational cooperation of key actors of global political and economic scene. The article aims to outline an alternative vision of the evolution of global economic order in the XXIst century. The author named that vision “global economic disorder”. In the first part of the article, there is a short characteristic of an idea of global governance. Next political, economic and social phenomena influencing a perspective of the development of the idea, are shown. In the third part, the essence of global economic disorder, presented as a realistic alternative to global governance, is outlined.

Keywords: global governance, global order, globalization.

1. Wstęp

Dychotomiczny podział na chaos i ład towarzyszy światu od zawsze. Przyjmując wizję Hobbesa, państwo ma być tworem, który chroni nas przed „wojną wszystkich, przeciw wszystkim”, czyli przed chaosem. Wraz z upływem wieków zaczęto poszukiwać ładu na poziomie wyższym – porządku współistnienia państw w skali kontynentu, a potem całego świata. Taki cel przyświecał powstaniu m.in. Unii Europejskiej oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych. System ten spełniał swoją rolę po II wojnie światowej. Jednak wraz z rozwojem procesu globalizacji i dokonywanymi w jego rezultacie przemianami stawał się on coraz mniej skuteczny. Stąd w latach 90. zaczęto poszukiwać ścieżek do zbudowania nowego ładu, a nurt tych badań nazwano global governance. Na przełomie wieków i w pierwszej dekadzie XXI stulecia nurt ten nie tylko był dominujący w narracji o przyszłości zglobalizowanego świata, ale także wydawał się najbardziej naturalnym kierunkiem ewolucji. Jednak ostatnie lata silnie zachwiały całą koncepcją i postawiły pod znakiem zapytania jej przyszłość.

Celem niniejszego artykułu jest zarysowanie alternatywy dla koncepcji global economic governance, czyli rządzenia globalnego w obszarze gospodarki. Ukazane zostały w nim zarówno przesłanki stojące za samą wizją, jak i czynniki, które nakazują weryfikację poglądów oraz przyjęcie innej perspektywy. Perspektywa ta nazwana została przez autora global economic disorder.

W artykule wykorzystywana jest metoda analizy i krytyki piśmiennictwa naukowego oraz metoda opisowa.

2. Czym jest global governance?

W myśl definicji J.N. Rosenaua global governance to „porządek, który nie posiada centralnej władzy, ale ma zdolność do wprowadzania decyzji na skalę globalną” [Rosenau, Czempiel 1992, s. 7]. Wśród polskich autorów M. Pietraś i K. Marzęda akcentują znaczenie global governance jako nowego ładu globalnego [Pietraś, Marzęda (red.) 2008, s. 72-73, 275]. Można zatem przyjąć, że idea ta ma opisywać nowy, powestfalski, ład międzynarodowy, odzwierciedlając zaawansowanie procesów globalizacji, malejącą rolę państw narodowych, rosnącą rolę podmiotów międzynarodowych, ponadnarodowych i niepaństwowych. Zaznaczyć należy, że nie istnieje jedna, powszechnie akceptowana forma, jaką miałyby przyjąć rządzenie globalne. Mimo że powtarzają się pewne cechy, to wizji global governance jest wiele [Biersterker 2009, s. 5-21].

W niniejszym artykule autor pragnie skupić się na rządzeniu globalnym w obszarze gospodarki. Do głównych wyzwań, które rozpatrywane są w global economic governance, zaliczyć należy: problem zrównoważonego rozwoju, kryzysy finansowe i gospodarcze, problemy państw najslabiej rozwiniętych gospodarczo i kryzys migracyjny.

Istnieje wiele podmiotów, które mają istotny wpływ na gospodarkę światową. Część z nich ma zasięg globalny, jak np. ONZ, MFW, Bank Światowy, WTO. Inne, jak np. Unia Europejska czy ASEAN, działają regionalnie. Niektóre z nich, jak G7 czy G20, mają charakter elitarny. Powstają także nowe instytucje, czego przykładem jest utworzenie Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych [Kalwasiński 2017, s. 23-38]. Brak skoordynowanej współpracy między poszczególnymi ośrodkami, skostnienie wielu z nich [Nowicki 2014, s. 9-20] i niska efektywność podejmowanych przez nie działań [Held, Young 2013, s. 314-320] sprawiają, że reforma w duchu global governance wydawać by się mogła logiczną koniecznością.

3. Bariery w rozwoju global economic governance w XXI wieku

Nie istnieje jeden wzorzec global governance. Można wyróżnić pewne filary, które akceptuje zdecydowana większość autorów i instytucji zajmujących się tą tematyką. Te filary to demokratyczny charakter nowego ładu, szeroko zakrojona kooperacja głównych aktorów globalnych, przejście z myślenia kategoriami interesów narodowych do myślenia kosmopolitycznego, w kategoriach globalnych, zacieśnianie procesów integracyjnych i budowanie na tej podstawie globalnej sieci powiązań [Ortega 2007, s. 46; Finkelstein 1995, s. 368]. Każdy z tych filarów ma uzasadnienie historyczne i praktyczne. W ciągu ostatnich lat można było zaobserwować wydarzenia lub usłyszeć zapowiedzi kwestionujące właściwie każdy z nich.

Działania Donalda Trumpa wskazują na powrót do podejmowania jednostronnych, arbitralnych decyzji w tak ważnych kwestiach, jak polityka klimatyczna, regionalna współpraca gospodarcza, współpraca transatlantycka czy transpacyficzna [Amedo 2017; Flannery 2017; Pangelly 2017; Avant i in. 2018, s. 1-5]. To także zastąpienie myślenia kooperacyjnego polityką spod znaku „America first” [Sengupta 2017]. Stosunek obecnego prezydenta Stanów Zjednoczonych do instytucji międzynarodowych uznać należy za poważne zagrożenie dla idei global governance, gdyż jest on wyraźnie sprzeczny z duchem tej koncepcji [Berwyn 2017; Boon 2017, s.1075-1081].

Wydarzenia z ostatnich lat w Europie również stawiają pod znakiem zapytania dalszą współpracę w ramach global governance. Można wyróżnić tu dwie grupy czynników. Pierwsza z nich to działania Rosji względem Ukrainy, druga – stopniowa dezintegracja Unii Europejskiej.

Aneksja Krymu przez Rosję i prowadzenia tzw. wojny hybrydowej we wschodnich okręgach Ukrainy spowodowały największe ochłodzenie na linii Zachód – Rosja od czasów zakończenia „zimnej wojny” [Casula 2017, s. 27-51; Salushev 2014, s. 37-44]. W sferze gospodarczej oznaczało to m.in. wykluczenie Rosji z grona G8 oraz sankcje gospodarcze. Mimo że potencjał gospodarczy Federacji Rosyjskiej nie już tak istotny w globalnej skali, jak w czasach ZSRR, trudno wyobrazić sobie pominięcie tego aktora w global economic governance [Gromyko 2015, s. 51-57].

Równie dużym problemem są wydarzenia w Unii Europejskiej. Decyzja Brytyjczyków, dotycząca opuszczenia UE, była czymś nowym, stojącym w kontrze do dotychczasowej tendencji. Rozpoczęta już oficjalnie procedura tzw. brexitu oznacza, że Unia Europejska straci jedną z trzech największych gospodarek współtworzących tę wspólnotę [CEPS 2017, s. 107]. To także argument dla przeciwników integracji europejskiej w innych krajach. Brexit można traktować jako inną odsłonę tej samej tendencji, którą obserwujemy w Stanach Zjednoczonych i o której była mowa powyżej.

Najpoważniejszym obecnie wyzwaniem globalnym, uwidocznionym w Europie, jest kryzys migracyjny [Pastore (ed.) 2017; Migration Research Institute 2016; Hassel, Wagner 2016, s. 61-87]. Stanowi on oś niezgody między państwami UE. Kwestią sporną jest relokacja uchodźców. Jednak istota kryzysu migracyjnego jako globalnego wyzwania nie sprowadza się do tego, jak rozlokować uchodźców i imigrantów. Sięga ona do problemu nierówności w rozwoju gospodarczym poszczególnych części świata i ściśle wiąże się z problemami LDC, państw słabo rozwiniętych i rozwijających się [Committee for Development Policy 2014, s. 47-52]. Z racji bliskości geograficznej fale migracji z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu koncentrują się na Europie, jednak problem ten nie ogranicza się geograficznie do basenu Morza Śródziemnego. Zapóźnienie gospodarcze wielu państw i całych regionów skutkuje dużymi różnicami w poziomie życia między bogatą Północą i biednym Południem. Kolejną przyczyną to konflikty zbrojne, wojny domowe i rewolty, które destabilizują sytuację wewnętrzną w wielu krajach. W efekcie można mówić niejako o dwóch strumieniach migrantów, które połączyły się i zlały ze sobą – jednym są uchodźcy uciekający od wojny, terroryzmu, prześladowań politycznych, drugim – imigranci ekonomiczni. Efektem kryzysu migracyjnego jest spadek poparcia społecznego dla pogłębiania procesów globalizacji [Josifovic, Keskoski 2016]. Zważywszy na genezę problemu i przebieg kryzysu, można uznać ten proces za koronny przykład nieefektywności global governance w obszarze ekonomicznym.

4. Global economic disorder – niepożądana alternatywa

Na wstępie zaznaczyć należy, że global economic disorder, jako alternatywa dla global economic governance, nie jest wizją stworzoną w oparciu o celowe działania jakichś podmiotów. To koncepcja zakładająca wzrost entropii w skali międzynarodowej, samoistne zastępowanie uporządkowanych działań działaniami chaotycznymi lub narastanie problemów o charakterze globalnym wskutek braku skutecznych działań naprawczych.

Scenariusz ten, przedstawiony na przykładzie kryzysu migracyjnego, oznaczać będzie sytuację, w której nie zostaną podjęte odpowiednie działania dotyczące źródeł problemu, a proponowane rozwiązania odnośnie do skutków będą nieskoordynowane i w efekcie nieskuteczne. Problem zatem będzie narastał, katalizując kolejne niekorzystne zjawiska. Podobny ciąg przyczynowo-skutkowy można przedstawić

dla innych obszarów: brak skoordynowanej polityki klimatycznej w skali globalnej będzie powodował to, że wysiłki poszczególnych państw czy grup państw będą mało skuteczne, a problem będzie się pogłębiał.

W stosunku do obszarów, w których przez drugą połowę XX wieku i pierwsze lata XXI wieku osiągnięto znaczące postępy na drodze do zbudowania systemu globalnego kierowania (handel międzynarodowy, globalna architektura finansowa), w omawianym scenariuszu nie można wykluczyć regresu. Przypadek brexitu pokazuje, że kalkulacja ekonomiczna nie musi być podstawą do podejmowania decyzji o partycypacji w procesach liberalizujących handel lub regionalnych ugrupowaniach integracyjnych [Van Reenen 2016, s. 367-380; CER 2016]. Zatem nie można wykluczyć, że w obliczu nieefektywności polityki WTO część państw zakwestionuje sens partycypacji w stworzonym pod jej auspicjami światowym systemie handlu i promowaną przez tę organizację liberalizację handlu zastąpi powrót protekcjonizmu handlowego¹.

Należy też zwrócić uwagę na fakt, że istnieje tendencja do wzrostu nastrojów nacjonalistycznych w sytuacji, gdy narastają problemy zewnętrzne lub wewnętrzne. Stąd też uzasadniona jest hipoteza, którą stawia J.K. Dubrow, że w świetle globalnych problemów następuje zwrot ku myśleniu w kategoriach interesu narodowego i ograniczenie zaangażowania w projekty multilateralne [Dubrow 2013, s. 62]. Błędna jednak jest konstatacja J.K. Dubrowa, zawarta w przytoczonym artykule, jakoby jakaś forma global governance była nieunikniona. W tej materii autor podziela zdanie Z. Baumana [2006, s. 299], które było bezpośrednią inspiracją do napisania tego artykułu.

„Polityka siania niepewności” Z. Baumana, opisująca sferę polityczną, może być w sferze gospodarczej scharakteryzowana terminem „globalnego nieładu gospodarczego”. W obu przypadkach na pierwszy plan wysuwa się chaos i zastępowanie dotychczasowych rozwiązań systemowych działaniami doraźnymi i nieskoordynowanymi. Obecnie istniejący system globalnych instytucji i aktorów w sferze gospodarczej charakteryzował się doraźnymi próbami rozwiązywania problemów przez wspólne działania (szczyty klimatyczne, programy pomocowe dla LDC). Zmianą, jaka staje się wysoce prawdopodobna, jest pominięcie aspektu wspólnego działania. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy będzie to zmiana w kierunku większego egoizmu państw czy też fragmentaryzacja istniejącego obecnie ładu. Na korzyść pierwszej opcji przemawia, wspomniany powyżej, wzrost nastrojów nacjonalistycznych, natomiast za drugą opcją – m.in. polityka Niemiec w trakcie kryzysu migracyjnego [Chrysogelos 2016, s. 14-16].

Cała idea global governance, w tym global economic governance, zasada się na założeniu, że należy wypracować skuteczne mechanizmy rozwiązywania globalnych problemów [Meléndez-Ortiz i in. 2012, s. 152-162]. Zatem uprawniona jest

---

¹ Symptomy tego można było zaobserwować po kryzysie gospodarczym w 2008 roku [Barone, Bendini 2015].

konstatacja, że brak takich mechanizmów będzie prowadził do narastania tychże problemów, co będzie miało negatywny wpływ na gospodarkę globalną. Do najbardziej prawdopodobnych skutków ziszczenia się tego scenariusza zaliczyć należy pogłębianie się nierówności między państwami wysoko rozwiniętymi oraz dynamicznie rozwijającymi się a państwami z grupy LDC. Wysoce prawdopodobny jest także spadek dynamiki wymiany handlowej w skali świata w wyniku załamania się systemu światowego handlu. Z prawdopodobieństwem bliskim pewności można mówić także o tym, że brak porozumienia w zakresie polityki klimatycznej i upowszechniania idei zrównoważonego rozwoju doprowadzi do bardzo poważnych skutków dla środowiska. Jest to najbardziej globalny w swej naturze problem i jest on absolutnie nie do rozwiązania bez globalnej kooperacji.

5. Zakończenie

Przez ostatnie lata obserwowaliśmy rozwój procesu globalizacji. Skutkowało to rozpoczęciem dyskusji o kształcie instytucjonalnym nowego ładu, który odpowiadałby nowym realiom i uwzględniałby graczy, którzy uzyskali silną pozycję w skali globalnej. Coraz głośniej mówiono o potrzebie reformy WTO, MFW i Banku Światowego, uwzględnieniu rosnącej potęgi gospodarczej Chin i pozostałych państw BRICS. Systematycznie rosła także siła państw słabo rozwiniętych, które dzięki sojuszom zaczęły być słyszalne. Globalny kryzys, który rozpoczął się pod koniec pierwszej dekady XXI wieku, był swoistym sygnałem ostrzegawczym, że należy zintensyfikować proces budowania nowego ładu gospodarczego.

Jednak druga dekada XXI stulecia przyniosła zmianę narracji. W pewnym sensie jest to cofnięcie się do narracji preglobalizacyjnej – konflikt Rosji z USA i Europą Zachodnią, zwrot ku idei państwa narodowego i negacja procesów integracji państw. Obecnie obserwujemy regres na drodze do budowania nowego ładu. Co więcej, można stwierdzić, że idea global governance, z jej pierwotnymi założeniami, nie ma obecnie szans na realizację.

Alternatywą dla ładu jest chaos. Takie też zagrożenie czeka gospodarkę globalną, jeśli nie zostaną wdrożone reformy mające na celu skoordynowanie działań w skali globalnej. Ze zmianami klimatycznymi, kryzysem migracyjnym, kryzysami gospodarczymi i finansowymi, problemem głodu i innymi problemami LDC nie da się skutecznie walczyć w pojedynkę. Żadne państwo ani nawet grupa państw nie rozwiąże ich bez globalnie zakrojonej współpracy. Pozostawione zaś bez rozwiązania będą narastać, powodując coraz głębszy chaos w świecie gospodarczym i politycznym. Global economic disorder oznacza wizję spowolnienia gospodarczego w skali świata, rosnącego niepokoju społecznego i możliwych konfliktów zbrojnych, których prawdopodobieństwo będzie stale wzrastać. Odwołując się do słynnego TINA Margaret Thatcher, można stwierdzić, że istnieje alternatywa dla global governance. Trudno jednak uznać, że jest ona tym, o co walczą przeciwnicy idei kierowania globalnego.

Literatura

- Amedo K., 2017, <https://www.thebalance.com/donald-trump-nafta-4111368> (15.09.2017).
- Avant D., Kahler M., Pielemeier J., *Innovations in Global Governance: How Resilient, How Influential?*, https://www.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/Memo_Series_Kahler_et_al_Global_Governance_OR_1.pdf (24.01.2018).
- Barone B., Bendini R., 2015, *Protectionism in the G20*, Brussels, [http://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2015/549028/EXPO_STU\(2015\)549028_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/Reg-Data/etudes/STUD/2015/549028/EXPO_STU(2015)549028_EN.pdf) (31.01.2018).
- Bauman Z., 2006, *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Berwyn B., 2017, <https://psmag.com/environment/donald-trumps-dangerous-nationalist-rhetoric-on-climate> (14.09.2017).
- Biersterker T.J., 2009, *Global governance*, [w:] Dunn Caveltly M., Mauer V. (eds.), *Companion to Security*, Routledge Publishers, New York – London.
- Boon K., 2017, *President Trump and the future of multilateralism*, Emory International Law Review, vol. 31.
- Casula P., 2017, *Russia's foreign policy from the crimean crisis to the Middle East: Great power gamble or biopolitics?*, Rising Power Quarterly, vol. 2.
- Chryssogelos A., 2016, *The EU's Crisis of Governance and European Foreign Policy*, Research Paper, Chatham House.
- Committee for Development Policy, 2014, *Global governance and global rules for development in the post-2015 era*, United Nations.
- CEPS, 2017, *An Assessment of the Economic Impact of Brexit on the EU27*, Parlament Europejski, Bruksela.
- CER, 2016, *The economic consequences of leaving the EU. The final report of the CER commission on Brexit 2016*, http://www.cer.eu/sites/default/files/smc2016_26april2016.pdf (31.01.2018).
- Dubrow J.K., 2013, *Democratic Global Governance, Political Inequality, and the Nationalism Retrenchment Hypothesis*, International Journal of Sociology, vol. 43, no. 2.
- Finkelstein L.S., 1995, *What is Global Governance*, Global Governance.
- Flannery N.P., 2017, <https://www.forbes.com/sites/nathanielparishflannery/2017/08/28/is-donald-trump-right-about-nafta/#67c036f342e7> (14.09.2017).
- Gromyko A., 2015, *West-Russia Relations and the Emerging Global Order. Polycentric World as the New Reality*, [w:] Alraco R. (ed.), *West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis*, Edizioni Nuova Cultura, Roma.
- Hassel A., Wagner B., 2016, *The EU's 'migration crisis': challenge, threat or opportunity?* [w:] Natali D., Vanhercke B. (eds.), *Social Policy in the European Union – state of play 2016*, ETUI-OSE, Brussels.
- Held D., Young K., 2013, *Global governance in crisis? Fragmentation, risk and world order*, International Politics, 50(3).
- Josifovic I., Keskoski Z., 2016, *Europe's migration/refugee crisis: globalization at risk*, International magazine for social sciences „Vizione”, Skopje, 26.
- Kalwasiński M., 2017, *Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych. Geneza i cele*, *Ekonomia XXI Wieku* 1(13).
- Meléndez-Ortiz R., Bellmann C., Mendoza M.R., 2012, *The Future and the WTO: Confronting the Challenges: A Collection of Short Essays ICTSD*, Geneva Migration Research Institute, 2016, *Europe's migrant crisis – a comprehensive analysis*.
- Nowicki M., 2014, *Global governance w obszarze handlu międzynarodowego – rola WTO*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 369.
- Ortega M., 2007, *Building the future. The EU's contribution to global governance*, Institute for Security Studies, Chaillot Paper nr.100.

- Pangelly M., 2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/aug/27/donald-trump-camp-david-nafta-mexico-wall-canada> (15.09.2017).
- Pastore F. (ed.), 2017, *Beyond the migration and asylum crisis. Options and lessons for Europe*, Aspen Institute Italia.
- Pietraś M., Marzęda K. (red.), 2008, *Późnowestfalski ład międzynarodowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Rosenau J.N., Czempiel E.O., 1992, *Governance without government. Order and Change in World Politics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Salushev S., 2014, *Annexation of crimea: Causes, analysis & global implications*, Global Societies Journal, vol. 2.
- Sengupta K., 2017, <http://www.independent.co.uk/voices/trump-foreign-policy-america-first-isolationist-what-it-will-look-like-a7542281.html> (15.09.2017).
- Van Reenen J., 2016, *Brexit's Long-Run Effects on the U.K. Economy*, Brookings Papers on Economic Activit.